

Södertörns högskola | Institutionen för kultur och lärande
Examensarbete avancerad nivå 15 hp | Utbildningsvetenskap | HT 13
Läraryrket

Genus och jämställdhet

– En kvalitativ studie om fyra pedagogers arbete med genus och jämställdhet på förskolan.

Av: Rebecca Bisse
Handledare: Agneta Lilja

Abstract

Author: Rebecca Bisse

Autumn term of 2013

Title: Gender and equality

University: Södertörns Högskola.

Supervisor: Agneta Lilja

The purpose of this study is to find out how the four teachers at the two preschools believe they are working with gender and how they actually work with it in practice. It also aims to show how they treat the children at the preschool based on their gender.

- What is the preschool teachers view on gender and equality?
- How do they consider that they work with gender and gender equality, and how do they really work with it in practice?

The study is based on a qualitative study where I chose to both interview and observe four preschool teachers from two different preschools. My theoretical starting point is Yvonne Hirdmans theory of gender and also research on gender equality. The results show that the majority of respondents believed that gender and gender equality means almost the same thing or have the same meaning. They could not explain the concepts further. It also showed that the majority of informants are working for equality more than gender, when they emphasize that the individual should be placed in the center and that it should be based on individual rights, regardless of gender.

Keywords: Gender, equality, sex, gender roles

Nyckelord: Genus, jämställdhet, kön, könsroller

Förord

Jag vill tacka pedagogerna som har lagt ner tid och deltagit i mina intervjuer samt låtit mig observera dem. Därefter vill jag rikta ett tack till min handledare, Agneta Lilja, som har hjälpt mig och stöttat mig. Slutligen vill jag framföra mitt hjärtligaste tack till min familj och mina vänner som har stöttat mig på vägen!

Rebecca Bisse

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Syfte	6
1.3 Frågeställningar	6
2. Teorianknytning	7
2.1 Centrala begrepp	7
2.2 Genussystemet	8
3. Tidigare forskning	9
3.1 Genus och jämställdhet på förskolan	9
3.2 Att arbeta med genus och jämställdhet på förskolan	11
3.3 Olika roller på förskolan	12
4. Metod	14
4.1 Metod och material	14
4.2 Urval	14
4.3 Genomförande	15
4.4 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	16
4.5 Forskningsetiska principer	17
5. Resultat och analys	18
5.1 Intervjuer	18
5.1.1 Förskolläraernas syn på genus och jämställdhet	18
5.1.2 Förskolläraernas arbete med genus och jämställdhet	21
5.2 Observationer	25
5.2.1 Sandlådan	25
5.2.2 Maten	26
5.2.3 Pjäsen	28
5.3 Genussystemet	29
6. Slutsatser	30
7. Käll- och litteraturförteckning	32
Otryckta källor	33
Bilaga 1	34
Bilaga 2	35

1. Inledning

Under min utbildningsgång på Södertörns högskola har mitt intresse för genusfrågan vuxit fram pga. att den har påverkat vårt samhälle och vårt samhällsliv otroligt mycket. Denna centrala fråga har satt tydliga och markanta avtryck på människan. Inom skolväsendet är genusfrågan väldigt central och viktig eftersom genus och könsrollsmönster börjar i tidig ålder. Kajsa Wahlström (2003) som är pedagogisk konsult i jämställdhetsfrågor menar att pojkar och flickor blir bemötta av olika förväntningar och budskap redan vid födseln. Vuxna vill omedelbart veta vad det är för kön på barnet för att kunna justera sitt bemötande och veta om de ska gulla med barnet eller inte. Små ledsna flickor och kraftfulla arga pojkar, det är vad som förväntas av barn (Wahlström 2003:18–19).

Vuxna, bland annat pedagoger, bidrar till att upprätthålla diskriminerande mönster genom att behandla pojkar och flickor olika utifrån könsförväntningar (Wahlström 2003:33). Maria Hedlin (2004) som är doktorand i genusforskning fastställer att pedagoger ska arbeta för jämställdhet mellan barnen genom att erbjuda dem likvärdiga förutsättningar för att kunna utvecklas (Hedlin 2004:7-8). Flickor och pojkar förväntas olika beteenden som samhället har förklarat och klassat som flickigt/kvinnligt och pojktigt/manligt. Varje dag i sitt liv möter barn vuxna som ger omedvetna budskap i sitt sätt att bemöta och sätta dem i olika fack (Wahlström 2003).

Jag kommer att undersöka pedagogernas arbete med genus och jämställdhet för att få en inblick i hur de ser på frågor som genus och jämställdhet. Jag kommer också att undersöka hur pedagogerna på de två olika förskolorna bemöter barnen utifrån deras kön och se vilka förutfattade meningar de har om kön. Genus finns i vår vardag och runt om oss men vi ser inte alltid dessa mönster. Kan vi ha blivit könsblinda?

Det vi idag kallar pojkar och flickor är framtidens män och kvinnor som ska ut i livet för att nå sina mål och uppfylla sina drömmar. Om vi inte ser varje barn som en egen individ med rättigheter så kommer vi att trycka ner dessa mål och drömmar.

1.1 Bakgrund

”Alla som verkar i förskolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dessa värden. Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan ska motverka traditionella könsroller och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller.” (Lpfö 98, reviderad 2010:5).

Detta stycke ur läroplanens värdegrund och uppdrag för förskola refererar till skollagen redan i sin första mening och då anser jag att det är betydelsefullt att hänvisa till den paragrafen ur skollagen:

”Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.” (Skollag 2010:800).

Tillsammans ger dessa två bestämmelser starka riktlinjer för hur en önskvärd svensk förskola ska verka. De talar om hur de vuxna bör se på traditionella könsrollsmönster och att de ska verka mot dessa. Det poängteras att vuxnas bemötande skickar signaler till barn om hur de bör uppträda utifrån sitt kön och att detta inte accepteras eftersom man då kan bromsa barnets egen vilja att utvecklas och formas till det barnet själv önskar. Utbildningen ska ske utifrån demokratiska värderingar där människors lika värde sätts i fokus. Det ska inte göras en skillnad mellan pojkar och flickor, de är likvärdiga och därför ska de också få samma möjligheter och förutsättningar att utvecklas.

Begrepp som jämställdhet och lika värde genomsyrar hela läroplanen och skollagen. Det är viktigt att man förstår vad innebörden av jämställdhet är om man ska arbeta med på en förskola. Jämställdhet betyder inte bara att ett barn har rätt att få finnas där, utan det betyder att:

”Arbetslaget ska verka för att flickor och pojkar får lika stort inflytande över och utrymme i verksamheten.” (Lpfö 98, reviderad 2010:12).

1.2 Syfte

Syftet med denna undersökning är att ta reda på hur pedagogerna på de två förskolorna anser att de arbetar med genus och hur de faktiskt arbetar med det i praktiken. Syftet är även att belysa för hur de bemöter barnen på förskolan utifrån deras kön.

1.3 Frågeställningar

- Hur ser pedagogerna på begreppen genus och jämställdhet?
- Hur anser dem att de arbetar med genus respektive jämställdhet och hur arbetar de med det i praktiken?

2. Teorianknytning

2.1 Centrala begrepp

I denna del kommer jag att förklara begreppen jämställdhet, kön och könsrollsmönster som är väldigt centrala i min undersökning. Begreppen förkommer i läroplanen och materialet jag använder mig av och därför är det betydelsefullt att ge tydliga förklaringar till dessa.

Jämställdhet

Jan Lif som är fil. Dr med inriktning mot didaktik fastställer att jämställdhet innebär att alla människor, oavsett kön, ska ges samma möjligheter, rättigheter, skyldigheter, inflytande och ställning. Men han menar också att det finns två sorters jämställdhet, en kvantitativ och en kvalitativ. Den kvantitativa jämställdheten handlar om möjligheter, rättigheter och skyldigheter. Det kan vara att en grupp i en verksamhet består av lika många kvinnor och män. Kvinnorna har rätt att vara lika många som män. Medan kvantitativa jämställdheten handlar om ställning och inflytande. Lif menar att även om kvantitativ jämställdhet finns i en grupp så är det inte säkert att den kvalitativa finns. Det betyder att även om gruppen består av lika många kvinnor som män ges kanske inte kvinnorna samma ställning och inflytande inom i gruppen (Lif, 2008:15).

Kön, könsrollsmönster och könsblindhet

Genusforskaren Britta Olofsson menar att begreppet kön kan delas upp i två synsätt/kategorier. Kön är det biologiska könet som är ett medfött kön och genus är det sociala könet som är socialt konstruerat. Det sociala könet kan tillskriva det biologiska könet en rad egenskaper, t.ex. att vissa egenskaper förknippas till flickor och andra till pojkar. Olofsson hävdar att könsrollsmönster skapas i förskolan och skolan. Förväntningar på flickor kan beskrivas med ord som relaterande, ansvarstagande med fokus på andras välbefinnande medan pojkars förväntningar kan beskrivas som individualisering och hierarkisering. Olofsson menar att när kvinnors och mäns intressen kommer i konflikt är det oftast kvinnan som får underkasta sig för att det är mannens intresse som går före. Samma sak gäller om pojkar och flickor såväl. Kvinnor som flickor upplever detta som legitimt (Olofsson 2007:17–18).

Könsblindhet innebär att man inte kan se att man egentligen behandlar flickor och pojkar olika eftersom man har svårt att se dessa mönster. Man ser istället undantagen. Könsrollsmönster sitter så djupt förankrade i våra personligheter att vi inte ser dem, de blir osynliga för oss. Att flickor är lugna och pojkar är högljudda kan upplevas naturligt när det i självverket är ett gängse mönster (Olofsson 2007:20).

2.2 Genussystemet

Genusforskaren och historikern Yvonne Hirdman (1988) definierar begreppet genus som en dynamisk struktur, en beteckning av ett ”nätverk” av processer, fenomen, föreställningar och förväntningar. Dessa ger ett upphov till mönstereffekter och regelbundenheter genom sin interrelation.

Hirdman hävdar att det samhälle vi lever i har en ordningsstruktur av kön och det kallar hon för genusystem. Denna ordning är grunden och förutsättningen för den sociala, politiska och ekonomiska ordningen. Det finns två bärande bjälkar, alternativt ”lagar” eller logiker som håller genusystemet levande. Den första logiken är *dikotomin*, dvs. isärhållandet. Det innebär att kvinnligt och manligt inte ska blandas utan bara hållas isär för att de är varandras motsatser. Isärhållandets lag består av både fysisk och psykisk ordning. Denna meningsskapande uppdelning strukturerar och tilldelar män och kvinnor olika sysslor, platser och egenskaper. Isärhållningen bygger på två grundtankar, den biologiska skillnaden mellan kvinnor och män samt ett motsatstänkande, där männen är det positiva och kvinnorna är det negativa. Den andra logiken är *hierarkin* och hierarki betyder att det är mannen som är norm. Det betyder i sin tur att det är just män som är människor och det är de som är normen för det normala och allmängiltiga. Det medför att män värdesätts mer än kvinnor därför att män är normen och kvinnor är undantag och avvikande.

Hirdman menar att barnet föds in i dessa mönster och figurer. Vidare menar hon att människor inte föds till man eller kvinna, hon menar således att människan skapas till man och kvinna genom tre nivåer. Den första nivån är *Kulturell överlagring*, som är tankefigurerna. Den andra nivån är *Social integration*, som står för institutioner, artefakter och arbetsfördelning mellan könen. Den tredje nivån är *Socialisering* och det innebär en direkt inläring, t.ex. ”pojkar ska inte gråta”. Meningskapandet finns i alla tre nivåer. Kvinnor är också medskapande och medgörande i denna process, trots att de är av lägre social status. Hirdman menar att kvinnor har funnit sig i att definiera sig som av den lägre sorten. Det finns ett ”genuskontrakt” mellan män och kvinnor som Hirdman (1988) kallar det. Genuskontraktet innebär ett slags ”kontrakt” mellan könen. Kontrakten finns osynligt mellan könen på tre olika plan, mellan den enskilda mannen och kvinnan, mellan män och kvinnor på det sociala planet och mellan ”mannen” och ”kvinnan”. Genuskontraktet är konkreta föreställningar som är uppspaltade på olika nivåer. Det är föreställningar om hur män och kvinnor ska vara mot varandra; i arbete – vilka redskap som hör till män respektive kvinnor, i språket – hur män och kvinnor bör uttrycka sig, etc. Hirdman menar att föreställningarna är oändliga (Hirdman 1988).

3. Tidigare forskning

3.1 Genus och jämställdhet på förskolan

I detta avsnitt kommer jag att redogöra för genus och jämställdhet på förskolan. Det kommer att framgå hur de tre forskare som jag har valt tänker gällande begreppen samt vilken syn de har på dessa.

Lif (2008) fastslår att genus medför jämställdhetsproblem. Han menar att genus är regler, förväntningar och föreställningar som individer vid tidig ålder kommer i kontakt med. Individen blir tvungen att inta en roll, kvinnlig roll eller manlig roll. Lif (2008) anser att dessa roller är som schabloner för mänskligheten. Människan får föreställningar om hur hon ska bete, vad hon ska göra och hur hon ska göra. Detta medför att människan skapar regler med ”får inte göra” och ”bör inte göra”, det i sin tur bidrar till hur människan ser på sig själv och på andra. Genussystemets normer och värderingar ska inte brytas eftersom man kan uppfattas som avvikande. Man börjar anpassa sina handlingar utifrån genus och dess system (se sid. 8). Man blir automatiskt tilldelad en viss makt och könsbundna egenskaper som bidrar till att människan blir begränsad. Män och kvinnor har olika maktpositioner, rättigheter och möjligheter som gör att de ställs som motpoler och ses som motsatser till varandra (Lif 2008:19–22).

Lif (2008) lyfter fram att könsmönster i sig själva inte är problematiska, dvs. att det inte är fel att vara en typisk flicka/kvinna eller pojke/man. Han menar att jämställdhetsproblem uppstår när man finner beteendemönster som är relaterade till könet och som medför olika möjligheter. Han tar upp ett exempel om en pojke och en flicka i ett klassrum. Om pojken väsnas och flickan är tyst och knappt syns, utgör det inte ett problem då båda individerna får ha sin egen personlighet. Däremot om pojken väsnas och tar plats så att flickan drar sig tillbaka och blir tyst för att hon inte längre vågar ta plats, då har man ett jämställdhetsproblem. Likaså om fallet vore omvänt (Lif 2008:25).

Lif (2008) påpekar att en obalans mellan könen kan leda till orättvisor. Könsmönster kan bidra till att en individ utför eller undviker vissa handlingar och resulterar i att individen försämrar sina möjligheter och sin utveckling. Människans tal, tanke och handling kan värdesätta könsmönster olika. Det kan bidra till att individer som ingår i det ena eller andra mönstret också värderas olika (Lif 2008:27).

Lif (2010) understrycker skolvärldens enorma möjligheter att påverka individer och samhälle. Förskoleverksamheten har på så vis ett stort ansvar just för att verksamheten har en stor påverkan på individen. Han menar att skolan borde utbilda individen i jämställdhet därför att det leder till att individen blir sedd utifrån egenskaper och möjligheter (Lif 2008:8).

Eidevald (2011) delar mening med Lif och påstår att pedagoger har förväntningar på barn. Han menar att dessa förväntningar kan få barn att uppfatta sina möjligheter kopplade till sitt kön och det kan ha till följd att barnen upplever sig vara begränsade. Han menar också att barnen kan komma att känna att möjligheter som är kopplade till deras kön är deras identitet och är därför det enda rätta sättet att föra sig. Barnen utesluter då möjligheter som inte kopplas till det egna könet för att det anses vara opassande, avvikande etc. Eidevald (2011) fastslår genom dessa påståenden att barn påverkas av pedagogerna på förskolan (Eidevald 2011:11–12).

Olofsson (2007) påstår att pedagoger kan bli könsblinda. Hon menar att pedagogerna tror att de arbetar jämställt när de säger *”hos oss är det flickorna som är högljudda”*. Olofsson (2007) menar att fallet är tvärtom, detta tyder på att man som pedagog har en förställning om att i ”vanliga” fall är pojkar är högljudda och flickor är lugna men att deras flickor är avvikande. Pedagogerna ser då undantagen istället för könsrollsmönstren. Man är könsblind att man inte ser att när flickor gör plats åt pojkar för att pojkarna ska synas och höras, tyder på ett gängse könsrollsmönster (Olofsson 2007:20–21).

Olofsson (2007) anser att pedagoger som tror att de redan arbetar med jämställdhet faktiskt inte alls gör det. De har inte tillräckligt med kunskap och kan därför inte se problematiken. Hon menar att man som pedagog är med hela tiden och skapar genus. Genom att skapa genus så skapar man jämställdhetsproblem. Att pedagoger inte ser kopplingen mellan genus och jämställdhet tyder på okunskap inom dessa ämnen (Olofsson 2007: 23).

Lif (2008) menar att skolvärlden inte är den enda som har stor påverkan på barnen. Han anser att hemmet har en stor betydelse för hur barnet ser på sitt eget kön och sina rättigheter samt möjligheter. Hemmet är en fostrare som kan skapa förutfattade föreställningar om män och kvinnor som i sin tur leder till skapande av könsrollsmönster (Lif 2008:80).

Eidevald (2011) har precis som Lif betonat att hemmet är en plats där barn inte kan undgå att påverkas av föräldrarnas förväntningar och föreställningar om hur en individ ur ett kön ska vara. Genus och jämställdhetsarbetet kan då påverkas av detta. Han menar att både föräldrar och pedagoger bör vara mer medvetna om deras förutfattade föreställningar om män och kvinnor. Det är svårt att arbeta med genus och jämställdhet om man inte är medveten om sina individuella värderingar (Eidevald 2011:20). Han menar att man ska förse flickor och pojkar med samma förutsättningar och möjligheter och värderar dem lika, oberoende av kön. Att se individen och utgå från individens intressen och förmågor ger ett mer jämställt arbetssätt. Det är trots allt förskolans skyldighet och uppdrag att erbjuda flickor och pojkar samma förutsättningar för att kunna utvecklas (Eidevald 2011:26–27).

3.2 Att arbeta med genus och jämställdhet på förskolan

I det här avsnittet kommer jag att redogöra för hur arbetet på förskolan kan utformas i förhållande till genus och jämställdhet.

Lif (2008) hävdar att ingen bok ska läsas som ett recept på hur man kan få en jämställd förskola. Ingen bok kan noggrant användas som en mall för hur arbetet ska se ut på en verksamhet. Däremot kan böcker och texter om jämställdhet användas som inspiration och som källor för inhämtning av kunskap inom ämnet. Man ska utgå från sin egen verksamhet och analysera den, därefter kan man blanda olika metoder eller skapa sin egen metod som lämpar sig bättre till den egna verksamheten. Det är grundläggande att pedagogerna har kunskap om ämnet och således anser Lif (2008) att pedagogerna ska läsa olika böcker och metoder för att kunna skapa egna metoder. En enda metod kan inte passa alla förskolor och skolor. Risken med att använd en färdig metod är att man arbetar med problem som inte finns i verksamheten och blir blind inför andra problem som faktiskt finns i verksamheten (Lif 2008:9).

Eidevald (2011) påpekar vikten av att vara medveten om sina förväntningar på pojkar respektive flickor. Han menar att det är en utmaning för pedagoger att se sina förväntningar och bli medvetna om dem just eftersom de är omedvetna förväntningar och kan ses som självklarheter istället för förväntningar. De måste sätta ett stort fokus på att arbeta med sina förväntningar på barnen för att i vissa situationer kan omedvetna förväntningar komma ikapp en och ge ut olika signaler till flickor respektive pojkar utifrån deras kön (Eidevald 2011:10).

Olofsson (2007) poängterar att flickors respektive pojkars roller i verksamheten tilldelas av pedagogerna själva. En flicka som är duktig får agera hjälpfröken medan en pojke som är duktig får lösa specialuppgifter. Man får reflektera över varför man gör denna tilldelning av arbete eller roll. En pedagog måste ställa sig riktigt kritisk till sin handling då detta ger tydliga instruktioner till flickorna om hur de förväntas föra sig och samtidigt tilldelas en högre roll till pojkar då deras kunskaper är av mer värde. Flickorna lär sig att vara lugna och vänta på sin tur och pojkarna lär sig att ta eget ansvar och blir modigare än flickor vad gäller att prata inför klassen (Olofsson 2007:40).

Eidevald (2011) redogör för vad vissa arbetslag tycker och tänker om arbetet med genus och jämställdhet. Många arbetslag anser att det är viktigt att erbjuda samma möjligheter och förutsättningar för alla barn oavsett kön. Man ska behandla barnen lika och tänka på att inte göra en könsuppdelning för det kan medföra att olikheter hos flickor och pojkar belyses. Det kommer att bli en motsatt effekt och inte främja jämställdhet (Eidevald 2011:35).

Olofsson (2007) anser att man inte behöver ändra på pojkar och flickor. Hon menar att man bara behöver utvidga begreppen manligt och kvinnligt genom att möta barnen där de är och övertyga dem om alla fördelar med att tänja på rollerna. Man måste bemöta barnen med respekt och förstå att de har erfarenheter av världen. Man kan inte låtsas att världen är på ett annat sätt än det barnet har upplevt. Man riskerar att förlora barnens respekt därför att de kommer uppleva pedagogen som avvikande (Olofsson 2007:62–63).

Olofsson (2007) hävdar att pedagogers krav på pojkar och flickor är könsrelaterade och har olika gränser för hur mycket pedagogen tolerera flickors och pojkars beteende. De blir lättare irriterade på en flicka som bråkar än på en pojke som bråkar. De har förväntningar på flickor att de ska vara lydiga och snälla, dvs. inte bråka alls. Dessa förväntningar sätter en gräns för hur mycket plats en flicka får ta. Olofsson (2007) menar att en pedagog ska varje barn som egen individ och höja ribban för både pojkar och flickor (Olofsson 2007:45).

3.3 Olika roller på förskolan

I detta avsnitt kommer jag att sammanställa vad olika forskare redogör för flickors och pojkars olika roller på förskolan. Det kommer att framgå hur rollerna framställs och utmärks utifrån könet.

Eidevald (2011) hävdar att manlighet associeras till egenskaper som stark, oberoende, aktiv, känslodistanserad och aggressiv. Begreppet kvinnlighet, däremot, associeras till egenskaperna snäll, vacker, lugn, känslsam, beroende etc. Han menar att man på det här sättet sätter manlighet och kvinnlighet mot varandra som motsatser eftersom egenskaperna är varandras motsatser (Eidevald 2011:11–13).

Olofsson (2007) hävdar att pedagoger har en tendens att sätta pojkar i första rummet. Pojkar får komma till tals fler gånger än flickorna. Hon menar att flickorna har lärt sig att lämna plats åt pojkarna för att de ska kunna överglänsa dem (Olofsson 2007:49). Vidare hävdar Olofsson att flickor som på detta sätt lärt sig att lämna plats åt pojkarna så de kan få all uppmärksamhet, intar en lägre statusroll. Olofsson menar att barn på detta sätt upprätthåller genuskontraktet som har som regel att kvinnor och män är varandras motsatser (Olofsson 2007:53–54). Olofsson (2007) redogör för hur talutrymmet är fördelat i verksamheten. Hon påstår att pedagoger tar två tredjedelar av talutrymmet och av det som är kvar tar pojkarna två tredjedelar av. Det som återstår är endast en niondel av talutrymmet. Den niondelen går till flickorna. Hon menar att pojkarna får mer uppmärksamhet genom att pedagogen ser pojkarna mer än flickorna. Pedagogen ger pojkarna fler leenden, mer ögonkontakt och fler frågor samt utförligare svar (Olofsson 2007: 40).

Olofsson (2007) lyfter upp hur flickorna blir ”hjälpfröknar” genom att de stöttar personalen i deras planering. Det är förväntat att de ska ta den rollen, ibland händer det att flickorna gör det självmant. Olofsson menar att det kan vara för man oftast ber flickorna om hjälp med sysslor och springa ärenden. Pedagogerna blir vana vid att flickorna ställer upp och hjälper sina fröknar. Detta leder till att flickorna får svårare att säga nej och att deras ”nej” oftast inte blir godtagbart av pedagoger på grund av de förväntningar de har på flickorna. Olofsson poängterar att ett nej från en pojke smäller högre än ett nej från en flicka. En annan anledning till detta kan vara att pedagoger använder flickor som ordningskapare genom att de kan sättas mellan två busiga pojkar (Olofsson 2007:50).

Eidevald (2011) diskuterar om pedagogers ständiga framställningar om olikheter hos barnen. Han uttrycker tydligt att pedagogernas kommentarer är en viktig beståndsdel till att det uppstår könsroller. Kommentarer som ”Oj, vad du var fin i håret idag” eller ”Fin klänning!” får flickorna och kommentarer som ”Vad roligt att du är här” får pojkarna. Flickor och pojkar bemöts på olika sätt och därför för de signalement om hur de upplevs. Eidevald fastslår att pedagoger som gör skillnad på barnets kön ger barnet en tydlig bild av vad dess förväntade roll är (Eidevald 2011:10).

Lif (2008) talar också om hur flickors och pojkars olika bemötanden och hur pedagoger bidrar till ojämställdhet. Han menar att pedagogerna har olika tilltal till barnen och detta sker utifrån kön. Pojkar får tillsägelser i kortare kommandon t.ex. ”Sluta med det är!” eller ”Bråka inte!” medan flickor får tillsägelser som är mer snarliga dialoger och diskussioner t.ex. ”Varför gör du så?” eller ”Berätta för mig...”. Pedagogen har olika tonlägen och kroppshållning beroende på barnets kön. Pedagogerna försöker skapa ordning på bekostnad av jämställdheten (Lif 2008:29).

4. Metod

I detta kapitel kommer jag att redogöra för metod och material. Sedan kommer jag att gå in på urval, där jag presenterar deltagare och förskolor att presenteras kort och det kommer att följas av en redogörelse av genomförandet. Slutligen ska jag redogöra för reliabiliteten, validiteten och generaliserbarheten i undersökningen samt forskningsetiska principer.

4.1 Metod och material

Denna studie är kvalitativ och har genomförts med hjälp av observationer och intervjuer av fyra pedagoger på två förskolor.

Vetenskaplig forskning kan bedrivas i olika former, förklarar Staffan Stukát (2005) i sin bok *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Han menar att en forskning kan vara kvantitativ eller kvalitativ. En kvantitativ forskning används vanligen för undersökningar inom samhällsvetenskap och naturvetenskap för olika typer av mätningar med observation som utgångspunkt. Fakta samlas in för att forskaren därefter ska kunna finna ett mönster. En kvalitativ forskning innebär forskning inom humanistisk vetenskap. En sådan forskning går vanligen in på filosofiska inriktningar som hermeneutik och fenomenologi. Grundläggande för denna typ av forskning är att man inte alls försöker förutsäga eller generalisera utan man har som avsikt att försöka tolka sina resultat (Stukát 2005:30–33).

Denna undersökning är en kvalitativ studie då den går ut på att försöka tolka ett fall utifrån en kombinerad metod. Med kombinerad metod menas att man använder sig av intervju och observation och med detta kan man åstadkomma en mer höggradig förståelse för undersökningsområdet (Stukát 2005:33). Stukát (2005) menar att observation, vid kvalitativ metod, är bra om man vill veta hur undersökningens person verkligen gör. Oftast säger man en sak men gör en annan sak och med observation kan man se vad som faktiskt görs (Stukát 2005). Undersökningens material kommer från utförda intervjuer med fyra pedagoger samt observationer av pedagogernas arbetssätt på förskolan. Intervjuerna har spelats in med mobiltelefon och även antecknats för hand för att få ut det mesta av intervjun. Observationerna som ägde rum på respektive förskola, antecknades i en anteckningsbok. Under mina observationer observerade jag olika situationer vid olika tider, men allt material kommer inte att redovisas i denna undersökning då jag använt mig av det material som är relevant för min undersökning. Mitt insamlade material är forskningsbaserade böcker, skollagen och läroplanen samt materialet från intervjuerna och observationerna.

4.2 Urval

Intervjuerna och observationerna som är grundläggande för min undersökning genomfördes på två olika förskolor. Jag valde att intervjua och observera två pedagoger på respektive förskola och observera två

olika barngrupper i respektive förskola. Anledningen till att jag valde att intervjua två pedagoger i respektive förskola var att jag ville höra om tankarna om genus och jämställdhet är olika hos två personer som arbetar i samma förskola. Observationerna utfördes i två olika barngrupper för att jag skulle få ett material som jag kunde använda mig av. Förskolorna som är en del av denna undersökning, är stora kommunala förskolor som ligger väldigt centralt.

Min undersökningsgrupp består av fyra pedagoger. Alla fyra pedagoger var kvinnor men i olika åldrar. Två av pedagogerna var under 30 år och de andra två var över 40 år. Det är betydelsefullt att man lyfter fram deras åldrar då det kan vara en påverkande faktor till synen och arbetet med genus och jämställdhet. Eftersom utbildningar ibland blir omformade, kan vissa pedagoger ha fått en annan utbildning i ämnet och då kan detta antingen påverka positivt eller negativt. Det är viktigt att framföra att informanterna inte valdes utifrån utbildning om genus och jämställdhet. De fyra informanterna har alla en utbildning som förskollärare. Jag hade ingen kontakt med dessa pedagoger sedan tidigare. Min mening med intervjuerna var att intervjua personer jag inte känner just för att jag finner det mer intressant att få höra andras tankar och synpunkter. Det här ämnet ligger mig varmt om hjärtat och jag har nog diskuterat detta med pedagoger som jag känner och då tror jag att om jag hade valt personer som jag känner tidigare, hade jag fått höra svar som de "tror" att jag vill höra. Jag ser det som en fördel att välja informanter man inte känner eftersom man då inte vet vilken kunskap de har inom ämnet. De kanske inte är så insatta i ämnet och då kan jag tycka att det är intressant att få höra deras egna åsikter och tankar för att kunna veta hur detta påverkar deras yrkesroll.

Mina observationer gjordes på samma förskolor som intervjuerna. Mitt syfte med observationerna var att få uppleva hur pedagogerna bemötte barnen i olika situationer ur ett genusperspektiv. Jag valde att observera flera gånger och vid olika tider för att få se en rättvis bild av pedagogernas bemötande av barn. Jag menar att de olika tidpunkterna kanske har varit skyldiga för humöret och det i sin tur för bemötandet. Förskolorna hade fått information om att observation skulle ske och att det skulle observeras ur ett genusperspektiv. Vetskapen om att bli observerad kan göra att man beter sig annorlunda och försöker göra rätt men jag tror ändå inte att man kan spela eftersom jag observerade under olika tidpunkter samt situationer.

4.3 Genomförande

Jag utförde mina intervjuer på informanternas arbetsplatser i en avskild miljö där informanterna kände sig lugna och trygga. För att jag skulle få ut det mesta utav mina fyra intervjuer, valde jag att inte ge informanterna mina frågor i förväg. Detta för att svaren inte skulle vara uttänkta i förväg, då risken finns

att informanten ger ett svar jag vill höra. Informanternas svar antecknades och spelades in med hjälp av mobiltelefon. Intervjuerna tog ca 30-45 min.

Mina observationer utförde jag på verksamheternas olika situationer. Med olika situationer menar jag utevistelsen, runt matbordet, när barnen lekte fritt samt vid på- och avklädning. Det enda sättet att föra ner materialet, enligt mitt tycke, var att anteckna i ett anteckningsblock. Barnen blev informerade om att jag skulle observera dem så att de var beredda på att en främmande person skulle vara med i verksamheten några dagar.

4.4 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Reliabilitet

Vid en kvalitativ undersökning är forskaren mätinstrumentet i studien och Stukát (2005) menar att vid sådana studier kan reliabiliteten vara minskad eftersom ”mätinstrumentet” kan påverka resultatet genom egna tolkningar. Med reliabilitet menas pålitlighetsgrad eller tillförlitlighet. Stukát (2005) anser att en kvalitativ undersökning kan ha bristande reliabilitet eftersom forskaren såväl som informanten kan påverkas av yttre störningar under intervjun samt att frågor och svar kan feltolkas (Stukát 2005:125). Jag hade Stukáts (2005) tankar om reliabilitet med mig under intervjuerna och därför spelade jag in intervjuerna samt frågade en extra gång om något var oklart.

Validitet

Stukát (2005) beskriver begreppet validitet som ett mångtydigt begrepp. Han menar att validitet står för giltighet och relevans. Det är viktigt att man samlar in material som är väsentlig för studiens syfte och frågeställning och att man mäter det som ska mätas. Många gånger är det svårt för forskaren att hålla sig till ämnet och det kan sluta upp med att man mäter irrelevant material (Stukát 2005:125). För att undersökningen ska hålla en hög kvalitet bör man ställa sig kritisk till sin undersökning. Man bör ställa sig själv frågor om antalet intervjuer eller observationer är tillräckliga för att uppnå syftet med undersökningen eller om man tolkat informanternas svar korrekt samt om informanterna känns sanningsenliga.

Generaliserbarhet

Det är viktigt att det framgår vem och vad resultatet beträffar. Man måste tänka på om resultatet kan generaliseras eller om det endast gäller undersökningsgruppen som är med i denna undersökning. Värdet av undersökningen kan komma att bli annorlunda beroende på generaliserbarheten. Det är skillnad på en undersökning som bara kan lämpas i den gruppen man har undersökt och en undersökning man kan generalisera i fler och större grupper (Stukát 2005:128).

4.5 Forskningsetiska principer

I Stukáts (2005) bok lyfts det fram forskningsetiska principer som kommer från Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällvetenskaplig forskning*. Jag har valt att söka mig till den riktiga källan, dvs. Vetenskapsrådet (2002), och använda mig utav den. Det finns fyra forskningsetiska principer som man ska använda sig av vid en humanistisk- och samhällsvetenskaplig undersökning och som jag själv har använt. Därför anser jag att det är av vikt att redogöra för dessa. Principer syftar till att skydda de deltagande personerna.

Princip 1: Informationskravet

Man ska framföra för alla deltagare i undersökningen om studien syfte samt vilka omständigheter som gäller. Undersökningen sker på deltagarens villkor. Det ska även informeras till deltagaren att detta är frivilligt och att personen i fråga kan avbryta deltagandet när det så önskas (Vetenskapsrådet 2002:7).

Princip 2: Samtyckeskravet

Man ska ge deltagaren information om att man har en rättighet att avgöra om man vill vara med i undersökningen eller inte. Vid undersökning där deltagaren är under 15 år ska information lämnas till vårdnadshavare, som avgör om personen får vara med. Deltagaren bestämmer tider och villkor samt har rätt att avbryta utan att få negativ en känsla av intervjuaren (Vetenskapsrådet 2002:9–10).

Princip 3: Konfidentialitetskravet

Man ska ta stor hänsyn till deltagarnas anonymitet genom att man gör deltagaren oidentifierbar i sin undersökning. En försiktighet krävs för att detaljer inte ska kunna ge tillräcklig information för att identifiera personen. Deltagaren ska kunna känna sig trygg och därför ska man erbjuda personen anonymitet i undersökningen (Vetenskapsrådet 2002:12).

Princip 4: Nyttjandekravet

Deltagarnas uppgifter och information får inte utlånas eller användas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga ändamål. Informationen som är samlad får bara användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet 2002:14).

5. Resultat och analys

I detta kapitel kommer jag att redovisa mina informanternas svar på frågor rörande genus och jämställdhet samt redovisa mina observationer av hur pedagogens arbete ser ut. Därefter kommer jag att analysera mitt resultat utifrån tidigare forskning. Slutligen kommer jag att separat anknyta hela min redovisning till teorianknytningen i ett eget avsnitt.

5.1 Intervjuer

Detta avsnitt är delat i två delar av den anledningen att jag vill beröra frågorna var för sig.

5.1.1 Förskolläraarnas syn på genus och jämställdhet

En av frågorna som informanterna fick svara på var vilka tankar de får när de hör begreppen genus och jämställdhet samt vad de ansåg att dessa begrepp betyder. Här redovisas och analyseras svaren.

Informanten Marie menar att vuxna i barnets omgivning bidrar till att överföra gamla förutfattade meningar om kön till barnet. Det kan i sin tur påverka barnets syn på genus och jämställdhet. Barnen får lära sig vad som är kvinnligt och manligt genom att se på vuxnas handlingar och tyda vuxnas förväntningar på flickor och pojkar. Marie anser att man som pedagog ska utgå från barnet som egen person med egna intressen och förutsättningar. Man ska stötta barnet oavsett vilket val det gör och oavsett vilket kön det har. Utifrån Marias diskussion om genus och jämställdhet tolkar jag det som att hon sätter barnet i fokus och stötta barnet i alla val och handlingar det gör. Hon anser att barn blir påverkade av omgivningen och det leder till att de får förutfattade meningar om kön. Det betyder att barnens syn på kön påverkas.

Informanten Irene diskuterar om begreppen genus och jämställdhet och menar att de är lika. Hon tycker att de kan tolkas som lika därför att de är hör ihop på något vis. Hon lyfter fram att det kan uppstå problem med att skilja på dessa begrepp då de har rätt lika betydelse och innebörd. Irene anser att det är viktigt att arbeta med genus och jämställdhet på förskolan. Hon menar att det är betydelsefullt för att barnen ska lära sig att ha respekt för varandras likheter och olikheter. Barnen ska redan i tidig ålder respektera och få respekt oavsett kön. Irene menar att om man arbetar på det sättet kommer man kunna förebygga andra problem som t.ex. mobbning och orättvist behandlande. Att ha respekt för varandras egenskaper och bakgrund oavsett kön, är Irenes syn på genus och jämställdhet. Irene påpekar att man ska se varje enskild individ och ge individen de förutsättningar den behöver för att kunna utvecklas. Det menar hon ska ske oavsett kön så att det sker utifrån ett jämställt arbetssätt. Utifrån Irenes diskussion kan jag tolka det som att hon skiljer på begreppen genus och jämställdhet. Hennes diskussion handlar om respekt, orättvisor och ett arbetssätt oberoende av kön för att det ska vara jämställt mellan könen. Vidare nämner hon att varje barn ska ses som egen individ samt ges samma möjligheter oavsett vilket

kön barnet har. Hon påpekade även att hon anser att det är svårt att skilja på begreppen genus och jämställdhet.

Informanten Petra hävdar att genus och jämställdhet är två viktiga begrepp och att de hör ihop, de är svåra att skilja på antyder hon. Begreppen är väldigt lika och kan, enligt Petra, inte hållas isär. Hon menar att man arbetar med båda samtidigt. Vidare menar hon att människor har samma rättigheter oavsett vad de har för kön. Hon menar att hon utgår från detta och att hela hennes arbete på förskolan är influerad av detta synsätt. Utifrån Petras diskussion om genus och jämställdhet kan jag tolka det som att hon ser på begreppen som två liktydiga ord. Hon tycker att man arbetar med båda begreppen automatiskt när man arbetar med jämställdhet för hon betonar vikten av att se individen och utgå från individen och inte utifrån könstillhörighet.

Informanten Agnes hävdar att man inte ska göra skillnader mellan barnen, absolut inte utifrån kön, etnicitet, bakgrund etc. Hon anser att flickor och pojkar har samma rättigheter och ska därför erbjudas samma möjligheter. Hon lyfte fram ett exempel med sina egna barn där hon underströk att hon önskar att hennes dotter ska ha samma möjligheter som sonen. Båda är individer med rättigheter och därför ska de behandlas lika. Deras kön ska inte vara avgörande för vad de har rätt till. Dessa tankar menar Agnes, är den stora utgångspunkten för hennes syn på genus och jämställdhet. Vidare diskuterar hon att vuxna påverkar barn ständigt. Barn gör som vuxna gör, säger hon. Agnes menar att vuxna är allt från pedagoger till föräldrar. Föräldrar har mest inflytelse i barnets liv och kan påverka barnet med sina egna förutfattade meningar om kön och tankar kring begrepp som genus och jämställdhet. Hon menar att om vuxnas förutfattade meningar inte ändras, hur ska då barn kunna uppfatta världen som en plats där de kan vara precis som de själva vill vara. Utifrån Agnes diskussion kan jag tolka det som att hon sätter barnet i centrum och ser varje individ. Detta är hennes syn på genus, dvs. att alla individer ska stimuleras utifrån deras egna intressen och inte utifrån könstillhörighet. Hon poängterar starkt för att arbetet med genus och jämställdhet inte är komplett utan föräldrarnas stöd.

Alla informanter lyfter fram att de anser det vara av vikt att sätta barnet i centrum och att de utgår från detta i sin syn på genus och jämställdhet. Detta kan jag dra liknelse till det Lif (2008) säger om skolans maktbefogenhet. Han menar att skolan kan utnyttja sin makt att påverka individen och det kan i sin tur leda till stora förändringar i samhället. Genom att sätta individen i fokus ger man individen fler förutsättningar som resulterar i att individen värderas utifrån förmåga och prestationer, inte utifrån kön (Lif 2008:8).

Irene, Petra och Agnes diskuterade individens rätt till lika möjligheter och förutsättningar till utveckling ska ske oavsett kön. Det kan kopplas till Eidevald (2011) som påpekar att verksamheten ska främja varje

barns utveckling oavsett kön. Han menar att varje barn ska få möjligheter och förutsättningar att kunna utvecklas. Pedagogerna ska värdera barnen lika och utgå från deras intressen och inte se barnen utifrån könstillhörighet. Eidevald (2011) menar att pedagogerna måste bli medvetna om sina förväntningar och bortse från dessa. Han menar att man istället ska se varje individ som egen person (Eidevald 2011:26–27).

Marie, Agnes och Irenes synsätt om att sätta individen i fokus och se varje barn som enskild individ som har rätt till samma möjligheter oavsett kön, kan anknytas till Eidevald (2011) som i sin tur hävdar att man ska se individen och erbjuda samma möjligheter för att individen ska utvecklas oavsett vilket kön barnet har. Han menar att pojkar och flickor ska få likvärdiga förutsättningar samt bli behandlade likvärdigt och värdesättas lika. Pedagogerna måste bli medvetna om hur de ser på barn och hur deras förväntningar ser ut. Han menar att man ska sätta barnen i fokus och inte sig själv och sina förväntningar. Barn med samma rättigheter och skyldigheter oavsett kön, är vad en förskola ska arbeta för (Eidevald 2011:26–27).

Marie och Agnes diskuterade om hur barn blir påverkade i frågor som genus och jämställdhet. Båda pedagogerna ansåg att ansvaret inte bara låg hos förskolan. De tyckte att hemmet hade en stor inverkan på barnens synsätt. Det kan kopplas till Lif (2008) påpekar att skolvärlden inte är den enda som kan påverka barnen. Han anser att hemmet är en betydande fostrare som har en inverkan på hur barnet ser på sig själv utifrån sitt kön. Föräldrars fördomar om kön kan komma att ge barnet förutfattade meningar (Lif 2008:96). Även Eidevald (2011) betonar hemmets intryck på barnen. Han menar att barn inte kan undgå sina föräldrars föreställningar om kön och kan lätt bli influerade av deras synsätt. Barnen lär sig hur en individ ur ett kön ska vara, se ut och bete sig. Eidevald antyder att det är problematiskt om vuxna inte är medvetna om sina värderingar (Eidevald 2011:20).

Jag anser att alla fyra informanter har liknande syn på genus och jämställdhet då de nämner att deras syn grundar sig på att se individen och sätta individen i centrum. De förklarar detta som att det är där man börjar om man vill arbeta genusmedvetet och jämställt eftersom man då utgår ifrån varje barns behov och sedan förser barnet med det som behövs för att barnets utveckling ska gå framåt. De lyfter även upp att barn omringas av vuxna som vardagligen ger bilder av hur flickor respektive pojkar bör vara och på sätt påverkar de barnet.

Irene och Petra ansåg att begreppen genus och jämställdhet inte går att skilja på. De andra informanterna gav också intrycket detta då de bara pratade om jämställdhet. Lif (2008) fastställer att genus och jämställdhet är två skilda ord genom att framhålla att genus skapar jämställdhetsproblem. Han menar att genus är regler, förväntningar och föreställningar om kvinnligt och manligt kön. Människan kommer i

kontakt med genus i tidig ålder och lär sig snabbt hur hon ska bete sig utifrån sitt kön, dvs. vad hon får göra och hur hon ska göra. Detta medför också regler som säger "får inte göra" och det är då man begränsar människan. Lif (2008) menar att könsrollsmönster skapar problem med jämställdhet (Lif 2008:19–20). Olofsson (2007) påpekar att pedagoger som inte ser kopplingen mellan genus och jämställdhet tyder på bristande kunskap. Pedagoger med bristande kunskap inom dessa ämnen skapar omedvetet genus och jämställdhetsproblem. Hon anser även att pedagoger som tror sig arbeta genusmedvetet och jämställt oftast inte alls gör det och det förklarar hon kan vara för att de är könsblinda (Olofsson 2007: 23).

Sammanfattningsvis kan man konstatera att samtliga pedagoger arbetar för jämställdhet på förskolan då de lyfter fram att man ska se individen och dess rättigheter och skyldigheter. De tar upp att det finns könsrollsmönster men nämner inte hur flickor och pojkar formas utifrån manliga och kvinnliga föreställningar. Jag kan tolka det som att deras arbetssätt lutar mer åt att jobba för jämställdhet då de lyfter fram att de arbetar för individen rättigheter.

5.1.2 Förskollärarnas arbete med genus och jämställdhet

Irene berättar om arbetet med genus och jämställdhet: *"Självklart arbetar vi med genus och jämställdhet. Det finns med i vår läroplan, vårt viktigaste styrdokument, då måste vi arbeta med det. Men det finns alltid mer att lära sig om ämnet och jag tror inte att vi är bäst på det."*

Petra berättar om arbetet med genus och jämställdhet: *"Jag tror att vi är bra på genus och jämställdhetsfrågor. Vi tänker på det när vi är runt barnen men tyvärr finns det tillfällen då man bara inte kan vara medveten om allt man säger och gör. Vissa gånger vet man inte ens om att man har gjort skillnad på barnen."*

Marie berättar om arbetet med genus och jämställdhet: *"Vi pedagoger har haft diskussioner där vi har fått säga vad tycker och tänker om arbetet med genus och jämställdhet. Vi hade olika tankar kring ämnet och man märkte att det man själv lägger märke till kanske inte en annan lägger märke till. Alla är olika medvetna om sitt eget arbete och sin syn."*

Agnes berättar om arbetet med genus och jämställdhet: *"Att arbeta med genus och jämställdhet är ingen lätt match. Det är krävande. I ett arbetslag finns flera pedagoger som tänker annorlunda om ämnet. Vissa är väldigt lite insatta och andra är väldigt insatta. Då kanske man inte vet till vilken grad man ska arbeta med det."*

Alla fyra informanter talar om hur omedvetna de ibland kan vara, vilken skillnad det är mellan arbetskollegor och att de kan bli bättre på det. Jag kan då dra en liten slutsats till detta. Eftersom det

råder kunskapsskillnader mellan arbetskollegor och de inte vet hur de ska ta itu med det kan man konstatera att de många gånger arbetar könsblint. Eidevald (2011) menar att det är pedagoger kan komma att arbeta i könsblindhet. Enligt Eidevald (2011) är det normalt då pedagoger kan ha omedvetna förväntningar på barnen som de inte ser som förväntningar. Istället ser de dessa förväntningar som självklarheter. Eidevald (2011) anser att det är av vikt att pedagogerna blir mer medvetna om de förväntningar som är som självklarheter och menar att det är dessa som kan göra störst intryck på barnen syn på sig själv och på andra (Eidevald 2011:10).

Irene anser att flickor och pojkar ibland kan behandlas olika av pedagogerna. Hon tror att man har fler omedvetna förväntningar på flickor än på pojkar. Hon tar upp ett exempel på hur hon har reagerat på en flicka som betedde sig ”pojktigt”, dvs. som gick utanför ramen för vad Irene tolkar som flickigt. Flickan hade varit högljudd och bråkig samtidigt som en pojke hade gjort samma sak. Irene hade då reagerat på flickans beteende och sagt åt henne att sluta.

Irene lyfter även upp ett annat likadant exempel på en leksituation på förskolan. Hon berättar att hon och barnen skulle leka en lek och två pojkar och en flicka ville ha ledarrollen och bestämma hur leken skulle gå till. De tre barnen började skrika på varandra, en av pojkarna tog upp en leksak och kastade på den andra pojken. Sedan gjorde flickan samma sak, hon tog upp en leksak och kastade på en av pojkarna. Det visade sig att Irene blev mest arg på flickan. Flickan fick inte göra som pojkarna gjorde för att det utanför ramen för vad Irene klassar som flickigt. Hon menar att det inte är medvetet och att man omedvetet gör skillnader ibland.

Irene nämner även de gånger då hon faktiskt reagerar på könsskillnader och könsrollsmönster. Hon tar ett par exempel på hur pojkarna och flickorna intar könsrollsmönster vid olika situationer. Under lunchen brukar barnen få hjälpa till att duka borden och då visar det sig att det oftast är flickorna som hjälper till medan pojkarna sätter sig på sina platser och väntar på maten. Det är som att de har lärt sig att det är så det ska vara. Irene menar att hon då har reagerat på detta och pratat med barnen om det. Hon har pratat med barnen om att det inte finns regler för pojkar och flickor samt att alla ska hjälpas åt när det behövs.

Det Irene säger om att pedagogers omedvetna förväntningar kan vara anledningen till att man reagerar mer på flickors beteende, kan knytas an till Olofsson (2007) som också säger att pedagoger har lättare att bli arga på flickor i jämförelse med pojkar. Hon menar att kraven på pojkar och flickor är olika och det medför att pedagogerna tolererar olika mycket av de olika könen. Pedagogerna har omedvetna förväntningar på flickor om att de ska vara snälla, rara och lydiga. När flickorna inte lever upp till dessa

förväntningar kan pedagogerna reagera utifrån sina omedvetna förväntningar. På så sätt kan pedagoger begränsa flickorna från att ta plats och våga stå på sig (Olofsson 2007:45).

Man kan tolka det som att Irene har genus och jämställdhet i tanken när hon är bland barnen men i vissa fall kan det uppstå handlingar utifrån hennes omedvetna förväntningar. Hon berättade att hon diskuterar vissa situationer med barnen för att se hur de tänker om det. Anledningen till att Irene diskuterar detta med barnen är att hon vill förmedla till barnen att man får vara som man vill och göra som man vill samt att pojkar och flickor kan ha samma intressen utan att det är fel. På det sättet visar hon barnen att inte ska känna sig bundna till regler, förväntningar och föreställningar.

Petra diskuterar om hur könsrollsmönster blir tydliga på förskolan. Hon berättar om situationer där flickor och pojkar intar roller utifrån vad som är kvinnligt och manligt. Petra tar upp ett exempel om hur flickor alltid vill hjälpa fröken medan pojkar inte alls vill hjälpa fröken. Vid bråk eller tjafs mellan pojkarna kan flickorna agera fröken och försöka stoppa pojkarna som bråkar. Flickor gör det ofta tycker Petra. Hon nämner även att hon inte anser det vara rätt att flickor ska behöva känna att de ska skapa ordning och agera vuxet när de bara är barn. Petra tycker att barnen är påverkade av förväntningar och föreställning om deras kön att de känner att de måste välja sida, dvs. manligt eller kvinnligt. Hon arbetar för att eliminera dessa förväntningar för att kunna se individen och se vilka behov individen har.

Petra lyfter fram hur hon försöker förhindra könsrollstagande. Hon tycker att det är betydelsefullt att pedagogen finns nära tillhands för att barnen ska kunna vända sig till henne om det händer något. Hon menar att den ”riktiga fröken” ska finnas på plats så att inget barn ska känna att det ska behöva ta frökens plats. Petra brukar under leksituationer där hon styr upp leken, dela upp barnen i pojkgrupp och flickgrupp. Henne förklaring till detta är att både pojkarna och flickorna behöver komma bort från situationer där de intar könsrollsmönster för att upprätthålla mönster som t.ex. pojkarna busar och flickorna lugnar ner dem. Hon lyfter även upp att det inte händer ofta och att man bör vara varsam med sådana uppdelningar då de kan medför effekter, t.ex. tillbakadragna barn etc. För övrigt anser hon att det inte är bra att göra uppdelningar.

Informanterna Petra och Irene diskuterade rolltagande och om hur flickor och pojkar faller in i dessa vid olika situation. Det kan knytas till Olofsson (2007) som poängterar att flickor och pojkars roller i verksamheten tilldelas av pedagogerna själva och även själva tar på sig. Olofsson (2007) hävdar att detta är resultat av pedagogers omedvetna förväntningar på flickor och pojkar. Hon påstår att flickor blir hjälpfröknar och pojkar blir busiga eller tuffa. Detta sker när pedagoger signalerar till barnen vad som är rätt och fel för deras kön. Barnen lär sig att inta dessa roller för att inte falla utanför det normala.

Pedagoger brukar använda flickor som ordningskapare och kan ibland sätta dem i mellan två pojkar. Barnen får ständigt otalade instruktioner om hur de ska vara (Olofsson 2007:46).

Marie anser att man inte ska dela upp barngruppen utifrån kön. Hon motiverar detta genom att hon ser det som ett sätt att skilja på barnen och tydliggöra för dem att det är skillnad på flickor och pojkar. Marie brukar i sitt arbete med genus och jämställdhet utforma sina moment till att främja jämställdheten. Hon tillägger att det finns en rad aktiviteter där man inte behöver ha ett visst kön för att kunna delta.

Samtliga informanter diskuterade hur de försöker arbeta med genus och jämställdhet genom att föra samtal med barnen om hur viktigt det är att alla ska respektera varandra, låta varje person göra som den vill och tycka om varandra. De nämner att det har hänt uppståndelse flera gånger vid leksituationer, där pojkarna bråkar med flickorna om att de inte ska leka med dem och att de inte tycker att de är tillräckligt bra. Båda pedagogerna kände att flickorna alltid hamnar i likartade situationer där de inte uppskattas av pojkarna för att de inte "kan". Båda pedagogerna ansåg att de oftast tar tillfället att diskutera likabehandling med barnen, på en barnnivå.

Maries synsätt har en tydlig koppling till Eidevalds (2011) synsätt. Han menar också att en uppdelning mellan könen inte främjar jämställdheten. Eidevald anser att uppdelningar mellan könen bidrar till att barnen påverkas i deras syn på kön och könsrollmönster. Vidare menar han att vuxna gör denna uppdelning eftersom de själva skiljer på pojke och flicka, men också att det kan ske omedvetet. Han fastställer att könsuppdelning medför att olikheter mellan pojkar och flickor förstärks och skapar jämställdhetsproblem (Eidevald 2011:35).

Petra och Marie har liknande tankar om uppdelning av kön. Båda anser att man inte ska göra skillnad och att man helst inte ska göra könsuppdelningar. Det finns också en skillnad mellan dem. Marie som i enlighet med Eidevald (2011) anser att uppdelningar inte alls ska ske mellan könen, hävdar att det inte finns fördelar med uppdelning. Det som händer är att man skiljer på barnen och skapar olikheter. Petra däremot anser att i vissa fall kan uppdelningar skapa jämställdhet genom att man frigör flickor från könsrollen hjälpfröken. Hon poängterade att detta inte ska ske för ofta men att det ändå kan vara ett sätt att skapa jämställdhet och balans i förhållande till kön.

Samtliga informanter förklarade hur de i praktiken brukar arbeta genusmedvetet och för jämställdhet genom att samtala med barnen när orättvisor uppstår bland pojkar och flickor. Det går att se en koppling till Olofsson (2007) som hävdar att pedagoger inte ska ändra på pojkar och flickor. Hon menar att det inte är fel att vara pojke eller flicka och att problemet inte är just det. Det problematiska är när pojkar och flickor intar givna roller som begränsar dem från att prova och utforska sina möjligheter. Olofsson

(2007) menar att den kvinnliga och den manliga rollen behöver utvidgas och för att det ska vara möjligt bör man övertyga barnen om fördelarna med det (Olofsson 2007:62–63).

Sammanfattningsvis kan man dra en kort slutsats om hur samtliga informanter arbetar med genus och jämställdhet. Informanterna anser att arbetet med genus och jämställdhet bör uppmärksammas och arbetas med. Genom att samtala med barnen om de problem som uppstår och försöka vidga på könsrollerna anser dem att de kan dämpa föreställningar om pojkars och flickors kön. Samtliga informanter hävdar att man ska se varje individ och utgå från individens intressen, behov och förutsättningar, inte utifrån kön.

Flera av informanterna ansåg att man som pedagog har omedvetna förväntningar som man inte vet om. Det kan göra att man ibland agerar utifrån dessa värderingar omedvetet och på så sätt behandla barn olika utifrån kön.

I frågan om uppdelning utifrån kön visade det sig att vissa pedagoger hade samma synsätt. En enstaka pedagog använde sig av uppdelning för att förhindra att flickor och pojkar faller in i könsroller när de kommer i kontakt med varandra. Men sådana uppdelningar användes inte ofta och när de väl användes gjordes det med försiktighet.

5.2 Observationer

I denna del kommer jag att redogöra för mina observationer på verksamheterna. Jag har observerat pedagogernas bemötande gentemot barnen för att se hur de behandlar barnen utifrån genus och jämställdhet. Efter att ha redogjort för mina observationer kommer jag att analysera dessa utifrån tidigare forskning och teorianknytning.

5.2.1 Sandlådan

Flera barn ville leka med sandlådeleksakerna och frågade pedagogerna om de fick det. Pedagogerna tog fram dessa leksaker och satte dem i mitten på sandlådan för att alla barn skulle kunna ta det de ville ha. En pojke och en flicka blev utan spade. Flickan ville så gärna ha en och la märke till att en annan flicka som hade en spade, hade lagt sin spade på sandlådekanten. Flickan gick fram och tog spaden, vilket gjorde den andra flickan lite ledsen. Flickan blev tillsagd av pedagogen om att man inte tar saker av sina kompisar och tar då spaden och ger tillbaka den till flickan som hade den först. Hon fortsätter att säga till flickan som tog spaden att man bara inte tar saker ifrån varandra, utan man får turas om och att man får vänta på sin tur. Pojken som var utan spade gjorde samma sak efter det som hände och ingen pedagog sa något. Istället blev han tillsagd av flickan som precis fått en tillsägelse. Hennes uttalande efterliknade det pedagogen sagt till henne. Efter ett tag tröttnade barnen på att leka i sandlådan och ville

göra något annat. Pedagogerna tyckte att sandlådeleksakerna skulle plockas upp först innan de fick gå och göra annat. De bad flickorna plocka upp alla leksaker och lägga dem i påsarna medan pojkarna satt kvar och förstörde sina sandskapelser. Sedan när alla påsarna var fyllda med leksaker skulle de in i förrådet. Pojkarna var på väg att springa därifrån innan de blev stoppade av en pedagog som tyckte att pojkarna skulle hjälpa flickorna att bära alla påsar till förrådet.

Det var tydligt att pedagogen satte mer energi i att säga till flickan att hon gjorde fel. Att flickan fick en tillsägelse av detta slag medan pojken inte fick det anses av Olofsson (2007) vara vanligt då pedagogernas krav oftast är könsrelaterade. Pedagogen visade tydligt ett större tålmod gentemot pojken. Pedagoger har olika krav på barnen och att överträda gränser bestraffas på olika sätt beroende på kön. De kan lättare bli irriterade på flickor som bråkar än på pojkar som bråkar, då förväntningarna på könen inte är lika. De föreställningar pedagoger har på pojkar och flickor kommer till uttryck omedvetet (Olofsson 2007:45).

Flickans reaktion på pojkens handling det faktum att hon kände att behövde säga åt honom för att hjälpa fröken och framstå som duktig, kan kopplas till Olofsson (2007) som menar att flickorna kan bli hjälpfröknar ibland. De intar denna roll eftersom de någon gång blivit fungerat som "hjälpfröken" för att lugna ner pojkarna och skapa ordning. I denna situation intar flickan en roll och fungerar som en hjälpfröken då pedagogen själv inte säger något till pojken uppfattar flickan situationen som att det är hennes uppgift att säga till pojken. Genom att pedagogen inte behandlade barnen lika, visade hon tydligt vad som är acceptabelt (Olofsson 2007:46).

Sammanfattningsvis kan man kort konstatera att pedagogen arbetade i könsblindhet då hon automatiskt tyckte att flickan var störande och tog för mycket plats. Jag tolkar flickans handling som en kvittens på att hon påverkades av pedagogens omedvetna förväntningar då jag kan knyta det till Eidevald (2011) som anser att pedagoger bör vara medvetna om vilka förväntningar de har på barnen och att de kan påverka mycket. Barn känner av dessa förväntningar och det kan leda till att de får uppfattningar om hur deras möjligheter ser ut utifrån deras kön (Eidevald 2011:10). I detta fall blev flickan påverkad av pedagogens synsätt på kvinnligt kön.

5.2.2 Maten

Jag har observerat matsituationen ett antal gånger och uppmärksammat ett mönster. Jag kommer att redogöra för ett antal av dessa situationer då mönstret var som tydligast.

I matsalen finns fyra runda bord med sju stolar runt respektive bord. Barnen har förutbestämda platser under maten. Vid varje bord sitter det en pedagog och sex barn. Barnen är placerade varannan pojke och

varannan flicka, dvs. bredvid pedagogen sitter två pojkar på varje sida och vartefter sitter barnen varannan pojke och flicka. Vid varje matsituation satt de precis likadant.

Vid ett observationstillfälle när barngruppen satt och åt var det flera barn runt ett och samma bord som ville ha pedagogens hjälp med att dela köttbullarna i mitten. En av flickorna var först med att fråga pedagogen om hjälp, sedan började en av pojkarna som satt bredvid pedagogen också fråga pedagogen om hjälp. Pedagogen hjälper då pojken som sitter bredvid henne. Till flickan säger hon *”du kan dela på köttbullarna, jag vet att du kan, försök ska du se”*. Flickan uttryckte återigen att hon behöver hjälp men istället frågar pedagogen pojken som sitter på hennes andra sida om han behöver hjälp. Pedagogen hjälpte sedan den andra pojken också, som inte ens själv frågat om hjälp.

Vid ett annat observationstillfälle när barngruppen satt och åt var det två flickor som bad pedagogen om att få sitta bredvid varandra. Pedagogen föreslog att de skulle sitta på sina vanliga platser och flickorna gjorde som pedagogen sa. Två pojkar som lyssnade på konversationen mellan pedagogen och flickorna frågade om de kunde sitta bredvid varandra. Pedagogen svarade samma sak, hon ville att de skulle sitta på sina vanliga platser. Pojkarna blev arga och envisades med att de visst ska sitta bredvid varandra. Pojkarna tjatade, skrek och gjorde uppståndelse, då gick pedagogen med på det för att lugna ner dem och undvika uppståndelsen. Men flickorna fick fortfarande inte sitta bredvid varandra. Flickorna uppmärksammade detta och fråga pedagogen återigen om de fick sitta bredvid varandra och fick svaret nej. Pedagogen motiverade sitt svar genom att säga *”Men flickor, pojkarna fick sitta bredvid varandra för att de annars skulle de bli arga vet ni”*.

Dessa observationstillfällen visar tydligt att pedagogernas värderingar är olika beroende på vilket kön barnet har. De gör skillnad på barnen genom att de uppmärksammar pojkarna mer än flickorna. Pojkarna får sin vilja fram, det gör inte flickorna. Pedagogerna förväntar sig ordningsamma och duktiga flickor och busiga och aggressiva pojkar som behöver mer plats och tid. Detta mönster kan knytas an till Olofsson (2007) som hävdar att pedagoger har en tendens att sätta pojkarna i första rummet. Hon menar att pojkarna får komma till tals och synas mer än flickorna. Det medför att flickorna har lär sig att lämna plats åt pojkarna för att pojkarna ska kunna få all uppmärksamhet. Vidare menar Olofsson att barn på så sätt upprätthåller könsrollmönster och genuskontraktet (Olofsson 2007.53–54). I enlighet med Olofsson (2007) menar Eidevald (2011) att pedagogers föreställningar och förväntningar på barn utifrån deras kön är viktiga är uppmärksamma. Eidevald anser att pedagogers kommentarer är en viktig beståndsdel till att det uppstår könsroller. Han tar upp exempel på hur kommentarer till flickor och pojkar kan se låta olika. I detta fall var pedagogernas kommentarer påpekande om att flickor är duktiga, klarar sig själva och att pojkar behöver tillgodoses eftersom de annars kan skapa oordning om de inte får hjälp eller får sin vilja

fram. Eidevald menar att pedagoger som gör skillnad på barn utifrån deras kön, visar på förväntningar på pojkar och flickor. Det kan i sin tur leda till att skapa bestämda könsroller (Eidevald 2011:10).

5.2.3 Pjäsen

Vid ett observationstillfälle under leksituationen var pedagogerna med och lekte med barnen. De skulle spela upp en pjäs som gick ut på att en person ska ha gjort illa sig när personen hade hamnat i konflikt med den onda häxan. Den skadade personen skulle räddas av en annan person. Varken pedagogerna eller barnen bestämde av vilket kön personerna i pjäsen var. Barnen och pedagogerna diskuterade vem som skulle personerna och vem som skulle vara den onda häxan. Utifrån barnens diskussion kunde man se att barnen var eniga om att det inte spelade någon roll vem som var personerna, då de inte alls tänkte på att välja sina roller utifrån vilket kön personen i pjäsen har. Pedagogerna inflikade i barnens diskussion och frågade om personerna var pojke eller flicka. Barnen började då diskutera och kom fram till att en flicka skulle vara häxan, en annan flicka skulle vara den ena personen och en pojke skulle vara den andra personen. Sedan bestämde de att de skulle öva på pjäsen först. Då intog pojken rollen som den person som blev skadad och sedan räddad av flickan. Pedagogerna var berättarrösterna i bakgrunden. En annan pedagog går förbi när pjäsen var slut och föreställde sig hur rollerna var uppdelade. Hon tittade på pojken och kommenterade ”Oj, vad fint ni spelar! Var du den stora, starka riddaren som räddade henne från den onda häxan?”. Pojken blev svarslös och likaså flickan.

Utifrån barnens samtal om pjäsen kunde man se att de överhuvudtaget inte tänkte på vilket kön de olika rollerna i pjäsen har. Barnen utgick från sitt intresse och därifrån valde de sina roller. Anledningen till att de ansåg att häxan skulle vara en flicka var på grund av pedagogernas fråga om könstillhörighet. Jag tolkar det som att pedagogen förväntar sig att barnen ska välja en roll utifrån sitt kön. Den sortens förväntning kan enligt Eidevald (2011) ses som att pedagogerna försöker göra en könsuppdelning genom att flickor och pojkar ska infalla på roller som utmärker flickor respektive pojkar. Eidevald (2011) menar att det är viktigt att erbjuda samma möjligheter för alla barn, oavsett kön. Vidare menare han att sådana förväntningar kan medföra att olikheter hos pojkar och flickor blir belysta och att jämställdhet inte främjas (Eidevald 2011:35).

Pedagogen som gick förbi och pratade med pojken kommenterade pjäsens roller hade förutfattade meningar om hur pjäsen skulle ha utförts. Hon uttryckte att hon förväntade sig att pojken skulle ha rollen som den stora, starka riddaren som hjälpte flickan från den onda häxan. Utifrån denna situation kan jag tolka pedagogens bemötande som en föreställning om kön ur egna värderingar. Eidevald (2011) påpekar att pedagoger kan uttrycka sig utifrån omedvetna förväntningar. Han menar att det är en utmaning för pedagogerna att upptäcka dessa för att de kan ses som självklarheter istället för

förväntningar. Flickors och pojkars syn på kön blir på så sätt påverkad av pedagogerna (Eidevald 2011:9). Pedagogen tilldelade pojken och flickan könsroller när hon tyckte att pojken skulle ha varit riddaren och flickan den stackars utsatta. Ur en kritisk synvinkel kan detta ses som att pedagogerna sätter pojken och flickan i roller som varandras motsatser. En liknelse finns mellan det pedagogerna uttryckte och det Eidevald (2011) säger om manlighet associeras till egenskaper som stark, aktiv, känslodistanserad och aggressiv. Begreppet kvinnlighet, däremot, associeras till egenskaperna snäll, vacker, lugn, känslös etc. Han menar att man på det här sättet sätter manlighet och kvinnlighet mot varandra som motsatser eftersom egenskaperna är varandras motsatser (Eidevald 2009:11–13).

Det är även anmärkningsvärt att nämna att pedagogerna faktiskt endast såg och pratade med pojken då det fanns två flickor involverade i leken. Återigen ger pedagogerna all uppmärksamhet åt pojken.

5.3 Genussystemet

I denna del kommer jag att analysera hela mitt resultat, dvs. både intervjuer och observationer, utifrån Hirdmans teori om genus. Detta för att intervjuerna och observationerna på ett sammanvävt sätt ska kunna analyseras mer övergripande. Jag har valt att göra det eftersom jag anser att det ger en klarare bild av hur pedagogernas bemötande har en tydlig koppling till Hirdmans teori.

Yvonne Hirdman (1988) definierar begreppet genus som en dynamisk struktur, en beteckning av ett ”nätverk” av processer, fenomen, föreställningar och förväntningar. Dessa ger ett upphov till mönstereffekter och regelbundenheter genom sin interrelation (1988).

Hirdman hävdar att det samhälle vi lever i har ett genusystem för en ordningsstruktur av kön. Denna ordning är grunden och förutsättningen för den sociala, politiska och ekonomiska ordningen. Det finns två bärande bjälkar i genusystemet. Den första är *dikotomin*, vilken innebär att män och kvinnor är varandras motsatser. Isärhållandets lag består av både fysisk och psykisk ordning. Den fysiska ordningen har en tydlig koppling till observationerna och intervjuerna då pedagogerna omedvetet styr barnets intressen åt ett förväntat håll, utifrån barnets kön. Vid en observation var det väldigt tydligt för barnet vilken roll pedagogerna tilldelade honom då hon kommenterade ”Oj, vad fint ni spelar! Var du den stora, starka riddaren som räddade henne från den onda häxan?”. Den psykiska ordningen innebär alla förväntningar på egenskaper hos flickor och pojkar. Det kan kopplas till när pedagogerna utser flickor till hjälpfröknar och även när flickorna självmant tar på sig rollen samt att flickorna förväntas vara lugna, snälla och lämna plats åt pojkarna. Följaktligen drar vi vidare till frågan: varför ska flickorna lämna plats åt pojkarna? Det är då vi kommer in på den andra bjälken, *hierarkin*. Hierarki betyder att det är mannen som är norm. Det betyder i sin tur att det är just män som är människor och det är de som är normen för det normala och allmängiltiga. Det medför att män värdesätts mer än kvinnor därför att män är normen och kvinnor är undantag och avvikande (Hirdman 1988). På förskolan har detta en stor roll.

Pojkar sätts i första rummet och flickor kommer i andra hand och det blir tydligt i mina observationer. Tydliga exempel finner man i observationen ”Pjäsen” och ”Maten”. I pjäsen handlar det om när en pedagog lägger all fokus på pojken när det deltog två flickor i leken. I maten handlar det om hur pedagogerna avvisar flickorna för att kunna ge plats och tid åt pojkarna.

Vidare kommer vi in på det osynliga genuskontraktet, vilket innebär alla förväntningar som finns på könet (Hirdman 1988). Förskoleverksamheten genomsyras av detta kontrakt då pedagoger får barn att upprätthålla könsrollsmönster som egentligen är omedvetna förväntningar och förutfattade meningar om hur män och kvinnor ska bete sig i förhållande till varandra.

6. Slutsatser

Syftet med denna studie var att undersöka hur fyra pedagoger på två olika förskolor anser att de arbetar med genus och jämställdhet och hur de arbetar med det i praktiken. Syftet var även att belysa hur pedagogerna bemöter barnen på förskolan utifrån kön.

För att få svar på mina frågeställningar och uppfylla mitt syfte, har jag använt mig av en kvalitativ undersökningsmetod där jag kombinerade intervju och observation. Det är av stor vikt att man är förbered inför intervjuerna då man kan samla på sig mer material än vad man tror. Observationerna har flutit på riktigt väl, det finns mycket att se på förskolan. Intervjuerna har handlat om pedagogernas syn på genus och jämställdhet och hur de anser att de arbetar med det. Observationernas utgångspunkt var att ta reda på hur pedagogerna arbetar med det genus och jämställdhet i praktiken.

Min teoretiska utgångspunkt var Hirdmans teori om genusystemet. Jag använde mig av hennes teori för att övergripligt analysera mitt resultat. Jag gjorde det för att jag ansåg att det gav en bättre bild och känsla av det uppsatsen handlar om och hur man på förskolan kan upprätthålla dikotomi och hierarki. Jag analyserade även mitt resultat utifrån tidigare forskning. Jag valde att analysera min uppsats utifrån Jan Lif, Christian Eidevald och Britta Olofssons forskningar då jag ansåg att de hade relevant forskning med fokus på pedagogen.

I frågan om pedagogernas syn på genus och jämställdhet framkom det att majoriteten av informanterna svarade att genus och jämställdhet betyder nästan samma sak eller har samma innebörd. De kunde inte förklara begreppen ytterligare eller djupare.

I frågan om hur de arbetar med genus och jämställdhet framgår det tydligast att majoriteten av informanter arbetar för jämställdhet då de understryker att individen ska sättas i centrum och att man ska utgå från individen samt ge de rättigheter individen har, oavsett kön.

I mina observationer blev pedagogernas arbete med genus och jämställdhet klarare. Enligt mina observationer fanns det inga tecken på genusmedvetenhet eller jämställdhet från pedagogernas sida. Barnen bemöttes av förväntningar och föreställningar flera gånger.

Innan jag redovisar mina slutgiltiga slutsatser vill jag redogöra för undersökningens centralaste begrepp. Genus och jämställdhet betyder inte samma sak, men de har en nära koppling. Hirdman (1988) fastslår att genus är en struktur, en beteckning av ett ”nätverk” av processer, fenomen, föreställningar och förväntningar om könet. I enlighet med detta menar Lif (2008) att genus är regler, förväntningar och föreställningar (Lif 2008:19–22). Lif hävdar att jämställdhet innebär att alla människor, oavsett kön, ska ges samma möjligheter, rättigheter, skyldigheter, inflytande och ställning (Lif 2008:15). Anledningen till att det uppstår jämställdhetsproblem är för att vi har genus, menar Lif. Eftersom genus är regler för det manliga och kvinnliga könet blir individen tvungen att välja manlig roll eller kvinnlig roll (Lif 2008:19–22). Hirdman menar att det är skillnad på rollernas sociala status. Den manliga rollen innebär att man biologiskt är man och att det automatiskt medför att man är av högre social status. Mannen är normen, det rätta sättet att vara människa på, medan kvinnan är av lägre social status och ses som avvikande (Hirdman 1988). Således medför genus jämställdhetsproblem.

Mina slutgiltiga slutsatser är att pedagogerna på de två förskolorna som har observerats, är könsblinda och har bristande kunskap om begreppen genus respektive jämställdhet. Deras bristande kunskap leder till att de tror att de arbetar genusmedvetet och för jämställdhet. Sanningen är den att om pedagogerna hade haft mer kunskap om genus och inte varit könsblinda, hade dem förstått att de inte alls arbetar för jämställdhet. Enligt mitt tycke, kan man inte arbeta för jämställdhet om man inte går till roten av problemet, dvs. genus.

7. Käll- och litteraturförteckning

Eidevald, Christian (2011): *Anna bråkar! att göra jämställdhet i förskolan*. 1. uppl. Stockholm: Liber.

Hedlin, Maria (2004): *Lilla genushäftet – Om genus och skolas jämställdhetsmål*. Kalmar: Institutionen för hälso- och beteendevetenskap.

Hirdman, Yvonne (1988): Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning. I Furuland, Lars & Svedjedal (red)(1997): *Litteratursociologi – texter om litteratur och samhälle*. Lund: Studentlitteratur (s. 400-418)..

Lif, Jan (2008): *Allt du behöver veta innan du börjar arbeta med jämställdhet i skolan*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Läroplanen för förskolan 98, reviderad 2010.

Olofsson, Britta (2007): *Modiga prinsessor och ömsinta killar: genusmedveten pedagogik i praktiken*. Malmö: Elanders Berglings.

Stukát, Staffan (2005): *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB.

Skollag (2010:800): Utbildningsdepartementet. Tillgänglighet: 2013-11-02

Vetenskapsrådet (2002): *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet (Tillgängligt 2013-11-15) <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Wahlström, Kajsa (2003): *Flickor, pojkar och pedagoger*. Stockholm: Sveriges utbildningsradio.

Otryckta källor

Observationer Förskola 1: 2013-10-25 – 2013-10-30

Observationer Förskola 2: 2013-11-04 – 2013-11-07

Intervju Irene: 2013-11-08

Intervju Agnes: 2013-11-12

Intervju Petra: 2013-11-12

Intervju Marie: 2013-11-14

Bilaga 1

Intervjuguide

1. Vad heter du?
2. Hur gammal är du?
3. Vad har du för utbildning?
4. Vilka erfarenheter har du av genus och jämställdhet?
5. Hur ser du på begreppet genus och vad betyder det för dig?
6. Hur ser du på begreppet jämställdhet och vad betyder det för dig?
7. Hur anser du att din syn på genus och jämställdhet påverkar ditt arbete?
8. Anser du att din syn på genus och jämställdhet påverkat barnen? Om ja, hur?
9. Vilka könsrollsmönster finns på förskolan?
10. Hur arbetar du med genus och jämställdhet på förskolan?
11. Finns det något du skulle vilja lyfta fram, som jag kanske inte har frågat?

Bilaga 2

Hej alla föräldrar!

Mitt namn är Rebecca och jag studerar lärarutbildningen mot förskola och grundskolans tidigare år på Södertörns högskola. Jag skriver ett examensarbete som handlar om pedagogernas arbete med genus och jämställdhet på förskolan. Mitt syfte är att belysa hur pedagogerna bemöter barnen. Jag kommer att observera pedagogerna ett antal gånger och det kommer medföra att även barnen hamnar under observation. Notera att jag kommer att analysera pedagogens bemötande men också hur barnen reagerar på detta. Av den anledningen vill jag ha ert godkännande om att få utföra mina observationer! Det insamlade materialet kommer att användas till mitt examensarbete. Det kommer inte att användas till något annat eller ges vidare. I mitt examensarbete kommer i första hand barnen och pedagogerna ha anonymitet. Självklart är förskolan också anonym.

Om det skulle finnas frågor och funderingar går det bra att höra av sig till mig.

Tack på förhand

Rebecca Bisse

070 xxx xx xx